

ТЕРМАЛЬНИЙ ОЗДОРОВИТЕЛЬНИЙ ТУРИЗМ В ТУРЦИИ

Джамал Окуян, Абдиманат Жолдасбеков, Герол Демер

Туризм – важный элемент здорового жизни, разработанный наряду с социализацией людей во всем мире. Древнейшей формой туризма является туризм «термального здоровья». Термальные подземные воды в различных частях мира заинтересовали людьми из-за их теплого климата. «Термальное здоровье и культурный туризм» были освоены 4 тысячи лет назад, с учетом понимания их терапевтических свойств. Турция, с ее туристическим потенциалом, является передовой страной в мире. Термальный туризм, который в Турции имеет сезонное преимущество в 12 месяцев в дополнение к своему морскому берегу и солнцу, а также большим инвестициям в туризм, стал важным экономическим сектором, обеспечивающим национальный доход. В данном исследовании изучалось термальное здоровье и культурный туризм.

Ключевые слова: термальное здоровье, туризм, термальные подземные воды, отрасли туризма.

УДК 330.341.1

Омелян К.Р., Дідченко О.І.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпро

У статті розглянуто інноваційний розвиток підприємства як об'єкт управління, проаналізовано сучасні підходи до управління інноваційним розвитком підприємства, оцінено систему управління інноваційним розвитком ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод». Проаналізовані в статті теоретичні аспекти дослідження інноваційної діяльності підприємства, їх практичне застосування на прикладі ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» дозволили розробити рекомендації щодо вдосконалення інноваційної діяльності об'єкта дослідження.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційні рішення, критерії ефективності інноваційних рішень.

Постановка завдання

Необхідність інноваційного розвитку підприємств висуває нові вимоги до змісту, організації, форм і методів управлінської діяльності в умовах ринкового середовища, що постійно змінюється. Відповідно до цього метою написання статті стало наступне. Розглянути теоретичні аспекти дослідження інноваційної діяльності підприємства, їх практичне застосування на прикладі ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» та розробити рекомендації щодо вдосконалення інноваційної діяльності ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод». Тому постійне покращення якості з використанням інноваційних технологій повинно стати пріоритетним напрямом розвитку підприємств.

Результати

З погляду конкретних підприємств інноваційну діяльність необхідно розглядати як один із основних засобів їх адаптації до постійних змін умов зовнішнього середовища. В основу інноваційної діяльності підприємства покладено мету отримання надприбутку та монопольного положення на ринку, головним засобом досягнення якої є найповніше задоволення існуючих і потенційних потреб споживачів, а також формування інновацією нових.

Питаннями щодо здійснення оцінювання інноваційного розвитку сучасного підприємства присвячено праці С.М. Ілляшенка, М.С. Абібулаєва, Л.І. Нейкової, В.І. Костевка, та інших вчених-економістів.

Сутність поняття інновації розкривається, насамперед, в його визначенні, яке постійно змінюється і уточнюється, а також в існуючій класифікації видів інновацій.

Визначення цього поняття на державному рівні дає Закон України «Про інноваційну діяльність» [1]: інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення – виробничі, адміністративні, комерційні та інші, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Для визначення суті інновацій розглянемо деякі визначення авторів у різних галузях знань, що змінюються в часі табл. 1.

Аналізуючи дані табл. 1 можна зробити висновки, що як в класичній, так і сучасній науковій літературі існують різні погляди на сутність поняття «інновація». Так класики більше розуміють інновацію як перехід структури будь-якого явища до нового стану, а сучасні науковці розуміють інновацію як кінцевий результат діяльності та внесення нових елементів, всього, що вперше увійшло до вжитку у вигляді конкретних товарів, технологій, процесів, тощо.

З огляду на це можна дати своє визначення інновації. Таким чином, інновації – це зміни, які шляхом введення, поширення та відкриття нового або удосконалення наявного продукту послуги чи технології, що буде використовуватись у практичній діяльності підприємства.

При визначенні поняття інноваційної діяльності в навчально-методичних і в наукових працях акцентується увага на зв'язках інноваційної діяльності з науково-технічною діяльністю та з впровадженням науково-технічних розробок.

Але щоб дати визначення інноваційній діяльності потрібно розібратись зі самим визначенням «діяльність».

Так, діяльність – це процес активної взаємодії суб'єкта зі світом, під час якого суб'єкт задовольняє будь-які свої потреби [8].

Стаття 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» говорить, що інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

На мою думку, інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на перетворення ідеї, наукових знань і досліджень в нововведення з метою отримання комерційного результату, та випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів, робіт і послуг.

Здійснення інноваційної діяльності підприємства є неможливим без оцінювання її ефективності.

Критерії оцінювання ефективності повинні мати такі характеристики: простоту виміру кількісного оцінювання показника, індикатора і легкість одержання інформації, на основі якої даний показник конструюється й оцінюється; однозначність трактування отриманої інформації

Таблиця 1

Визначення поняття «інновація»

Автор	Трактування
Класичні підходи до визначення терміну інновація	
Й. Шумпетер [2]	Інновація – це зміни технології та управління, нові комбінації щодо техніки і техноло
Г. Шмідт [3]	Інновація означає те ж саме, що і нововведення в протилежність традиційному навчанню та використанню традиційних побутових предметів, здатність орієнтуватис навіть в нових ситуаціях. Це відбувається завдяки оновленню та поширенню мисленн завдяки специфічному розумінню нових проблем, які дійсно усвідомлюються і вирішуються хоча б частково
П. Друкер [4].	Інновації (або новаторство) – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві з метою використання їх у бізнесі чи різних сферах обслуговування
Сучасні підходи до визначення терміну інновація	
П. Харів, О. Собко [5]	Інновація – це результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді наукових, технічних, організаційних чи соціально-економічних новинок, який може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу
О. Волков [6]	Інновація – результат (продукт) творчого пошуку особи або колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей. Якщо педагог відкриває принципово нове, то він є новатором, якщо трансформує наукову ідею у практику – інноватором
С. Ілляшенко [7]	Кінцевий результат діяльності зі створення і використанню нововведень, втілених у вигляді удосконалених або нових товарів (виробів, послуг), технологій їх виробництв; методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку та підвищенню ефективності діяльності підприємств

на основі того чи іншого критерію [9].

Використання часової моделі для оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства передбачає виділення короткострокових, середньострокових і довгострокових критеріїв. Зокрема, короткострокові критерії ефективності охоплюють продуктивність як здатність підприємства забезпечити необхідну кількість і якість продукції відповідно до вимог зовнішнього середовища. Позитивні значення вищевказаних критеріїв дають змогу підприємству ефективно функціонувати у короткостроковому періоді, однак більш тривалий часовий горизонт вимагає врахування середньострокових критеріїв ефективності, таких як конкурентоспроможність, що характеризує стан серед аналогів; ризиковість як можливість чи загрозу відхилення отриманих результатів від очікуваних; відповідність наявного потенціалу підприємства можливостям утриматись на відповідному ринковому сегменті. Врахування довгострокових критеріїв оцінювання ефективності інноваційних рішень передбачає визначення тенденцій зміни показників, що характеризують результати їх впровадження у довгостроковому періоді на основі застосування математичних методів і моделей прогнозування (табл. 2).

Використання вартісного підходу ґрунтується на порівнянні витрат і прибутків від інвес-

тицій у інноваційний розвиток та передбачає застосування методів розрахунку NPV (нинішньої наведеної вартості), PI (рентабельності інвестицій), IRR (внутрішньої норми прибутковості), терміну окупності.

Короткий огляд зазначених показників дасть змогу оцінити потенціал інноваційних рішень на основі таких розрахунків:

1) визначення чистої наведеної вартості:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - \sum_{i=1}^n \frac{I_t}{(1+d)^t},$$

де NPV – чиста поточна вартість проекту; d – ставка дисконтування (норма рентабельності, норма прибутковості, дисконт); CF_t – надходження грошових засобів (грошовий потік, кеш-флоу) на кінець періоду t; I_t – інвестиційні затрати в період t. Критерій NPV застосовують так: якщо $NPV > 0$ – проект приймають; $NPV < 0$ – проект відхиляють; $NPV = 0$ – можна приймати будь-яке рішення.

2) розрахунок внутрішньої ставки дохідності (IRR), яку визначають як ставку дисконтування, за якої NPV дорівнює нулю, тобто проект не змінює вартості рішення. Величину IRR розраховують за формулою 2 (відносно d)

Таблиця 2

Критерії оцінювання ефективності інноваційних рішень

Підходи до оцінювання ефективності інноваційних рішень	Завдання	Показники
Короткострокові критерії ефективності інноваційних рішень		
Оцінювання ефективності діяльності	Оцінити ефективність внутрішніх ресурсів для впровадження інновацій	продуктивність діяльності; ефективність; якість; гнучкість; задоволеність
Середньострокові критерії ефективності інноваційних рішень		
Оцінювання ефективності інноваційних проектів	Вибрати альтернативи інноваційним рішенням та обґрунтувати їх ефективність	– NPV – чистий наведений дохід; – PI – індекс прибутковості; – IRR – внутрішня норма прибутковості; – PP – період окупності
Оцінювання ефективності інноваційних рішень на основі бенчмаркінгу	Оцінити ефективність інноваційних рішень на основі порівняння з конкурентами чи аналогами	– конкурентоспроможність інноваційних рішень; – критерій відповідності сегментів ринку можливостям реалізації потенціалу підприємства при роботі на них; – критерій ризиковості інноваційних рішень
Довгострокові критерії ефективності інноваційних рішень		
Оцінювання ефективності інноваційного розвитку на основі прогнозування	Оцінити ефективність інноваційних рішень на основі визначення тенденцій зміни показників їх впровадження та використання	– прогнозування результатів реалізації інноваційних рішень; – прогнозування змін і впливу чинників, що впливають на ефективність реалізації інноваційних рішень; – врахування впливу зовнішнього середовища на реалізацію інноваційних проектів

$$\sum_{i=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - I_0 = 0.$$

Критерій IRR застосовують так: підприємство вибирає для себе допустимий рівень рентабельності вкладення капіталу – граничний коефіцієнт HR, далі IRR порівнюється із HR. Якщо $IRR > HR$ – проект приймають; $IRR < HR$ – проект відхиляють; $IRR = HR$ – можна приймати будь-яке рішення.

3) розрахунок індексу дохідності – відносно-показника, що показує, як зростає вартість рішення у розрахунку на 1 грн інвестицій

$$PI = \frac{\left[\sum_{i=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - I_0 \right]}{\left[\sum_{i=1}^n \frac{I_t}{(1+d)^t} \right]},$$

де PI – індекс дохідності. Критерій PI застосовують так: якщо $PI > 1$ – проект приймають; $PI < 1$ – проект відхиляють; $PI = 1$ – можна приймати будь-яке рішення.

4) розрахунок терміну окупності. Метод визначення терміну окупності проекту з врахуванням дисконтування грошових потоків широко використовують поряд із показником «простого» терміну окупності інвестицій. Суттєвою перевагою даного методу є те, що він характеризує ступінь ризиковості проекту, адже чим більший термін окупності, тим більше ризиків інвестування. [10].

Отже, процес оцінювання ефективності інноваційної діяльності є доволі складним і ба-

гатоетапним процесом, тому вимагає застосування різноманітних підходів до оцінюваних процедур. Кожен із зазначених підходів становить цінність для оцінювання ефективності інноваційних рішень, а їх вибір і застосування залежать від цілей, які ставить керівництво у сфері інноваційної діяльності але традиційне використання показників прибутковості є недостатнім для повного уявлення про потенціал і можливості організації на шляху до інноваційного розвитку. В цьому випадку необхідно враховувати усіх факторів, що впливають на прийняття та реалізацію інноваційних рішень із врахуванням можливих наслідків.

Оцінивши господарську діяльність підприємства нам необхідно визначити наскільки ефективним є загальне управління інноваційним розвитком ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод», але перед виконанням безпосереднього оцінювання, буде доцільним перелічити основні засади інноваційного розвитку досліджуваного підприємства і проаналізувати результати здійсненої роботи в цьому напрямку.

У ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» за період 2013–2015 рр. велась активна робота за напрямками розробки нових видів продукції та модернізація виробництва, вдосконалення технології і організації виробництва, поліпшення умов праці та побуту, економії енергоресурсів. Проаналізувавши підприємство, ми виявили таку головну проблему, як необхідність оновлення виробничих ресурсів, через відсутність фінансових ресурсів. Тому ми можемо запропонувати залучити інвесторів для реалізації інвестиційного проекту, який включає модернізацію нового обладнання, а також удосконалення технологій виробництва.

Підприємство планує випуск нової про-

Таблиця 3

Розрахунок критеріїв оцінювання інноваційних рішень

Колонка 1	Колонка 2	Колонка 3	Колонка 4	0,12	Колонка 5	0,2	Колонка 6	Колонка 7	Колонка 8
	Дохід	Витрата	ЧДП	r=12%	r=12%	r=20%	r=20%	Витрати	Дохід
0	0	123000	-123000	1	-123000	1	-123000	123000	
1	15900	64000	-48100	0,892857	-42946,4286	0,833333	-40083,3333	54000	11053,57143
2	26500		26500	0,797194	21125,63776	0,694444	18402,77778		21125,63776
3	37100		37100	0,711178	26407,04719	0,578704	21469,90741		26407,04719
4	47700		47700	0,635518	30314,21234	0,482253	23003,47222		30314,21234
5	53000		53000	0,567427	30073,62335	0,401878	21299,51132		30073,62335
6	53000		53000	0,506631	26851,44942	0,334898	17749,59276		26851,44942
7	53000		53000	0,452349	23974,50841	0,279082	14791,3273		23974,50841
8	53000		53000	0,403883	21405,81108	0,232568	12326,10609		21405,81108
					NPV1		NPV2		
	339200	187000	152200		14205,86099		-34040,6385	177000	191205,861
		IRR=14,35554681							
		RI=8,025910163							
		PP=7,66364507							

дукції. Інвестування буде здійснюватися протягом 2-х років: X1 грн. – в 1-му році і X2 грн – у 2-му році. Інвестиційний проект розрахований на 8 років з повним освоєнням знову введених потужностей лише на 5-му році, коли планований річний чистий грошовий дохід складе – X3 грн.

Наростання чистого річного грошового доходу в перші чотири роки за планом складе: 30, 50, 70, 90%, відповідно за роками від 1-го до 4-го. Підприємство вимагає, як мінімум X4-% віддачі при інвестуванні грошових коштів.

Розрахунок критеріїв оцінювання інноваційних рішень, як видно із табл. 3, показав, що $NPV > 0$, $IRR, RI > 1$, а термін окупності інвестицій дорівнює 7 років. Таким чином, реалізація даного інноваційного проекту буде доцільною.

Тож в цілому, з точки зору якісного оцінювання ефективності управління інноваційним розвитком досліджуваного підприємства можемо стверджувати, що однією з головних проблем інноваційного розвитку ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод» є недостатня керованість процесами, які направлені на модернізацію та оновлення виробництва, для чого було б доцільним, особливо в умовах постійного їх нарощування, створити спеціальний відділ і покласти на нього необхідні функції планування, контролю та постійного моніторингу інноваційних процесів.

Висновки

Інновації – це зміни, які шляхом введення, поширення та відкриття нового або удосконалення наявного продукту послуги чи технології, що буде використовуватись у практичній діяльності підприємства. В загальному вигляді інноваційна діяльність являє собою процес, спрямований на реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень:

– в новому або вдосконаленому продукті, що продається на ринку;

– в новому або вдосконаленому технологічному процесі, що використовується в практичній діяльності;

– а також пов'язані з цим додаткові дослідження і розробки.

Таким чином, інноваційна діяльність створює не тільки майбутній облік підприємства, визначаючи його технології, продукти, потенційних споживачів, оточення, але і основу його конкурентної позиції, а значить, і стратегічні позиції на ринку.

З точки зору якісного оцінювання ефективності управління інноваційним розвитком досліджуваного підприємства однією з головних проблем інноваційного розвитку ПАТ «Дніпро-

петровський агрегатний завод» є недостатня керованість процесами, які спрямовані на модернізацію та оновлення виробництва, для чого було б доцільним, особливо в умовах постійного їх нарощування, створити спеціальний відділ і покласти на нього необхідні функції планування, контролю та постійного моніторингу інноваційних процесів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

2. Федоренко В.Г. Інноваційна і інвестиційна стратегія України // Економіка та держава. – 2003. – № 8. – С.16-27.

3. *Философский словарь*. Основан Генрихом Шмидтом / Под общ. ред. Г. Шишкоффа. – М.: Республика, 2005 – 576 с.

оренко // Економіка та держава. – 2003. – № 8. – С. 16–27.

4. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво: Пер. з англ. В.С. Гуля / П. Друкер. – К.: Україна, 2004. – 319 с.

5. Харів П.С., Собко О.М. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону: монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 184 с

6. Волков О.І. Денисенко М.П. Інноваційний розвиток промисловості України. – К.: КНТ, 2006. – 648 с.

7. Ілляшенко С.М. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: монографія. – Суми: Унів. кн., 2006. – 728 с.

8. Мала гірнича енциклопедія. В 3-х т. / за ред. В.С. Білецького. – Донецьк: «Донбасс». – 2004. – Т.1. – 640 с.

9. Булах Н.А. Обґрунтування критеріїв оцінки ефективності конкурентної політики регіону // Збірник наук. праць Черкаського держ. технол. ун-ту. – 2008. – Вип.21. – Ч.2. – С.22-24.

10. Євтушенко С.В Шляхи вдосконалення оцінки ефективності інновацій на підприємстві // Вчені записки Університету «Крок». – 2008. – № 18. – С.56-65.

Надійшла до редакції 13.04.2017

Рецензент: к.е.н., проф. В.П. Колесников

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ И ПУТИ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Омелян Е.Р., Дидченко О.И.

В статье рассмотрены инновационное развитие предприятия как объекта управления, проанализированы современные подходы к управлению инновационным развитием предприятия, дана оценка системе управления инновационным развитием ПАО «Днепропетровский агрегатный завод». Проанализированные в статье теоретические аспекты исследования инновационной деятельности предприятия, их практическое применение на примере ОАО «Днепропетровский агрегатный завод» позволили разработать рекомендации по совершенствованию инновационной деятельности объекта исследования.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационное развитие, инновационные решения, критерии эффективности инновационных решений.

INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Omelyan E.R., Didchenko O.I.

The article considers the innovative development of the enterprise as an object of management, analyzes modern approaches to the management of innovative development of the enterprise, estimates the management system of innovative development of the PJSC «Dnepropetrovsk Aggregate Plant». Theoretical aspects of research of innovative activity of the enterprise are considered from the point of view of their practical application on an example of Open Society «Dnepropetrovsk aggregate factory». This allowed us to develop recommendations for improving the innovative activity of the research facility.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative development, innovative solutions, efficiency criteria for innovative solutions.